

CUMHURİYET'İN ON BEŞİNCİ YILINDA KIRŞEHİR KIRŞEHİR IN THE 15TH ANNIVERSARY OF THE REPUBLIC

Güneş ŞAHİN*

Makale Bilgisi

Başvuru: 2 Ekim 2023

Kabul: 10 Ekim 2023

Article Info

Received: October, 2, 2023

Accepted: October, 10, 2023

Öz

Cumhuriyet'in ilanı topyekûn bir mücadelenin sonucudur. 1923-1938 yılları arası Türkiye Cumhuriyeti, artık kurumsal olarak kendini hem ulusal hem de uluslararası mecrada ifade etme çabası içindedir. Cumhuriyet'in ilk on beş yılı yurt genelinde mutlak bir özenle tertip edilen anma törenleri ve diğer etkinliklerle kutlanmıştır. Çalışma, Orta Anadolu'da küçük bir kasaba görünümünde olan Kırşehir'in ilk on beş yıllık serüvenine odaklanmaktadır. Metinde, Cumhuriyet'in on beş yılında Kırşehir'de sosyo-kültürel ve ekonomik hayatta ne gibi değişimlerin tecrübe edildiğini ve yöre insanının gündelik hayatında meydana gelen değişimleri analiz etmek temel hedeftir. Cumhuriyet'in on beşinci yılına şiddeti yüksek bir depremle giren Kırşehir'de yaşanan rejimin on beşinci yıl deneyimlerini de diğer kentlerden farklı kılmaktadır. Dolayısıyla Cumhuriyet ideolojisinin idealize ettiği ve uygulamada var gücüyle çabaladığı modernleşme hamleleri, fiziki zorluklarla beraber şekillenmiştir. Kırşehir gibi küçük bir kent örneği üzerinden kurgulanan çalışma, aynı zamanda bir yerel tarih çalışması olarak nitelendirilebilir. Cumhuriyet Hükümeti'nin kazanımlarının neler olduğunu görmemiz açısından mikro seviyede edineceğimiz bilgiler büyük resmi görmemiz açısından yol gösterici olabilir. Çalışma esnasında Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, resmi yayınlar, süreli yayınlar ve telif eserlerden istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet'in On Beşinci Yılı, Erken Cumhuriyet Dönemi, Kırşehir, Yerel Tarih.

Abstract

The declaration of the Republic is the result of an all-out struggle. Between 1923 and 1938, the Republic of Turkey attempted to express itself institutionally both in national

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi; Eğitim Fakültesi; Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi; Tarih Bölümü; gunessahin@comu.edu.tr; ORCID:0000-0003-4245-9760; Çanakkale-Türkiye.

and international levels. The first fifteen years of the Republic were celebrated with commemoration ceremonies and other events organized with absolute care throughout the country. The study focuses on the first fifteen years of the adventure of Kırşehir, which looked like a small town in Central Anatolia. The main goal of the text is to analyze what changes were experienced in the socio-cultural and economic life of Kırşehir in the fifteen years of the Republic and the changes that occurred in the daily life of the local people. The fifteenth year experiences of the regime in Kırşehir, which entered the year with a high intensity earthquake, make it different from other cities. Therefore, the modernization moves idealized by the Republican ideology and strived with all their might in practice were shaped by physical difficulties. The study, which is based on the example of a small city such as Kırşehir, can also be described as a local history study. The information we obtain at the micro level can be a guide to see the big picture in terms of seeing what are the achievements of the Republican Government. During the study, Prime Ministry Republic Archive, Presidential Archive, official publications, periodicals and copyrighted works were used.

Keywords: *Fifteenth Year of the Republic, Early Republican Period, Kırşehir, Local History.*

Giriş: Kırşehir’de Cumhuriyet’in ilk On Yılı

Türkiye Cumhuriyeti’nin yüzüncü yılına girdiğimiz ve şu an içinde bulunduğumuz zaman dilimi, cumhuriyetin kazanımlarını idrak etmek ve üzerinde yeniden düşünmek adına derin anlamlar taşımaktadır. Okuduğunuz metin, cumhuriyetin yüz yıllık serüveninin sadece bir bölümüne, Kırşehir’de yeni rejimin on beşinci yılına odaklanmaktadır. Yurt genelinde başlayan kalkınma hamleleri özellikle, Cumhuriyet’in onuncu ve on beşinci yıllarında gerçekleştirilen coşkulu anmaların ve kutlamaların yanında, cumhuriyetin bu yıl dönümlerinde neyi başardığı? Ya da ne idik, şimdi ne olduk? sorularının cevabının arandığı yıllardır. Ortak bir ideale bağlı, kaynaşmış bir toplum ülküsünden yola çıkarak gerçekleştirilen söz konusu kutlamalarda ve anma törenlerinde aslında iktidar, bahsettiğimiz soruların cevabını halka vermek ve kendini ifade etmek güdüsü ile hareket eder. Böylece sözlü ve görsel iletişimin de mihenk taşlarından olan kutlamalar aracılığı ile rejim varoluş gayesini, devrimin mantığını tarihten örneklerle, kahramanlık hikayeleri ile tabana yaymaya çalışır. Kutlamalar ve anma törenlerinin kuramsal anlatımı metnin sınırlılıklarında olmamakla birlikte E. Hobsbawm’ın izahı yön gösterici olabilir. Ulus-devletlerin kültür aktarımını sağlamanın yollarından olan kutlamalar, anma törenleri, marşlar, sloganlar aslında gelenekselleşmeyi tesis etmek adına gerçekleşir. Tam da bu noktada E.

Hobsbawm'ın gelenek ve göreneği birbirinden ayırdığı *Gelenekleri İcat Etmek* metninde ifade ettiği üzere icat edilmiş olanları dahil tüm geleneklerin amacı ve özelliği değişmezlik olarak tezahür eder.¹ Geleneklerin değişmezliğini ve sürekliliğini büyük ölçüde yapay olarak ifade eden Hobsbawm, gelenekleri geçmişe tarihsel referanslar aracılığıyla yeni durumlara adapte edilmiş ve eski durumları hatırlatan formlara dönüşmüş ya da zoraki bir tekrarla kendi mazilerini yaratarak mevcut zaman diliminde karşılığı olan durumlar olarak açıklar.² Dolayısıyla cumhuriyetin onuncu ve on beşinci yıl dönümleri, resmi yayınların neşredildiği, vilayetleri anlatan yerel tarih kitapları ve parti ya da halkevleri çatısı altında tertiplenen kutlamalarla beraber bir muhasebe yılı³ olmakla birlikte aynı zamanda süreklilik arz eden bir prensiple ulus-devlet ideolojisinin kök salmasına yöneliktir. Cumhuriyet rejimi, yeni bir nesil yetiştirmektedir. Yeni nesil de ideolojik olarak şekillendirilmekte ve ulus olma duygusu ile yoğurulmakta idi.⁴ Yurt çapında, tertiplenen etkinliklerde ortak vurgu, rejime ve Atatürk'e mutlak bağlılıktır. Güler'in ifadeleri ile “*Sanılanın aksine Cumhuriyet'in 15. yıl kutlamaları, Atatürk'ün hastalığının yarattığı burukluk dışında 10. yıl kutlamalarından daha yoğun bir yayın ve kutlama faaliyetine sahne olacaktır.*”⁵ Okuduğunuz metin sadece Cumhuriyet'in on beşinci yıl anma törenlerini anlatmak üzerine kurgulanmamıştır. Çalışmanın bu giriş kısmında, kentin 1938'e kadar geçen ilk on yıllık serüvenine ve belli başlı tecrübelerine bakmak; aynı zamanda bozkır coğrafyasının kadim kenti Kırşehir'de Cumhuriyet rejimi ile neler yaşandığını anlamamız açısından faydalı olabilir.

Coğrafya olarak Anadolu'nun tam merkezinde bulunan Kırşehir, hiç işgale uğramamıştır; sosyo- kültürel ve nüfus bakımından homojen bir yapı hâkimdir. Cumhuriyet'in ilanından bir yıl sonra il olan Kırşehir'de⁶ cumhuriyet rejiminin

¹ Eric J Hobsbawm- Terence Ranger, *Gelenek'in İcadı*, çev. Mehmet Murat Şahin, Agora Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 3

² Hobsbawm- Ranger, 2006, s. 3.

³ Murat Karataş, “Türkiye Cumhuriyeti'nin On Beşinci Yıldönümü Anısına Yapılan Yayın Faaliyetleri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 54, 2014, (81-104);

⁴ Demo Ahmet Aslan, *Cumhuriyet'in Törensel Meşruiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938)*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2011, s. 172.

⁵ Cafer Güler, “Cumhuriyet'in On Beşinci Yıl Kutlamaları”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cumhuriyetin-on-besinci-yil-kutlamalari/?pdf=3711> Erişim Tarihi 09.10.2023. Ayrıca bk. Bengül Salman Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2010.

⁶ “Kırşehir”, *Yurt Ansiklopedisi*, Anadolu Yayıncılık, C. 7, İstanbul 1982, s. 4918.

değerlerinin yerleşmesi için çaba harcadığını, özellikle 1930'lu yıllarla birlikte sayıları artarak kaleme alınan kent tarihi kitaplarından⁷, bu kitapların takdim yazılarından ve sınırlı sayıda da olsa gazetelerden rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Bu süre zarfında Kırşehir'deki manzarayı ağırlıklı olarak Cevat Hakkı Tarım Bey'in gazete yazılarından ve eserlerinden öğrenmekteyiz. Yine Walter Ruben'in⁸ *İç Anadolu'da Küçük Bir Eski Çağ Şehri: Kırşehir*⁹ isimli ve aydınlatıcı eseri, erken cumhuriyet döneminde Kırşehir hakkında önemli bilgiler edindiğimiz nitelikli bir kitap olarak kaydedilmelidir. Kırşehir'de cumhuriyet döneminde basın-yayın hayatına baktığımızda ise Kırşehir Vilayet Gazetesi karşımıza çıkan ilk örnektir. Kırşehir basım evinde çıkarılmaya başlanan gazete 03.02.1925'te yayın hayatına başlamıştır.¹⁰ Vilayet Gazetesi'nin ilk sayıları, Ankara'da Gazi Mustafa Kemal Caddesi Hususi Daire'de basılmıştır. Dönemin politik olayları ile kültür ve sanat haberleri ile birlikte, Kırşehir ve çevresinde yaşanan olaylara yer verilen gazetenin sahibi Cevat Tarım Bey'dir. 1925 yılında Cevat Tarım vilayet gazetesinin başyazarıdır. Köşe yazıların da ağırlıklı olarak Mustafa Kemal, Cumhuriyet ideolojisi, inkılâplar, millet ve milliyetçilik vurguları ile birlikte eğitim, vatan-vatandaşlık, köy-köycülük gibi diğer sosyal konulara ve günlük yaşamında karşılaştığı konuları görmek mümkündür.¹¹ Gazetenin Latin harfleri ile yayınlanan ilk yazısında¹², dükkanlardaki mal isimlerinin yeni harflerle yazılması aksi halde polisin bu konuda uyarabileceği duyurusu yapılır. Yine gazeteye gönderilecek yazıların, yeni harflerle yazılarak gönderilmesi istenmektedir.

Küçük bir kasaba görünümünde olan Kırşehir Vilayeti'nde; Türk Ocağı, sosyal yardım cemiyetleri ve en çok da halkevi ile idealize edilen modern yaşam biçimi

⁷ Kırşehir matbaasında 1938 yılına kadar Dirlik Mecmuası (1926), Kırşehir Muallimler Birliği (1926), Teselliler, Hüseyin Turgut (1932), Gazi'yi Dinlerken, Cevat Hakkı Tarım (1933), Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası, Yusuf Bey (1933), Türk Teolojisi, Adil Bey (1934), Ülkü Yolunda, Ziya Bey (1934), Düşüncem, Mithat Saylam (1936), Kırşehir İli (1936), Zehirli Gazlar, Dr. Naci Girgin (1936), Boyasız Resimler, Mazhar Demirkuş (1936), CHP Dilekleri CHP Başkanlığı (1937), Kırşehir İli (1937), Köylüler Arasında, Mithat Saylam (1937), Benim Köy Kanunum, Mithat Saylam (1937), Kırşehir Tarihi, Cevat Hakkı Tarım (1938), Aşık Said'in Türküleri, Muzaffer Ergun (1938), Cumhuriyet'in 15. Yılında Kırşehir (1938) isimli eserler basılmıştır. *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir*, Kırşehir 1938, s. 35.

⁸ Derya Keskin, "Türk Hindolojisinin Kurucusu: Prof. Dr. Walter Ruben", *Doğu Dilleri Dergisi*, 6(2), 2021, 78-89.

⁹ Ruben, Walter, *İç Anadolu'da Küçük Bir Eskiçağ Kenti: Kırşehir*, (Çev. Cemal Sakallı), Kırşehir Belediyesi Yayınları, Kırşehir 2014.

¹⁰ BCA. 490.1.0.0.1372.551.2.43.

¹¹ Şahin, 2017, s. 149.

¹² Ruben, 2014, s. 180.

cumhuriyetin kurumları ile tesis edilmeye başlamıştır. Türk Ocağı 1925'te Kırşehir'de ve aynı yıl içinde ilçesi Mucur'da faaliyetlerine başlar.¹³ Kırşehir Türk Ocağı'nda kuruluş felsefesine uygun olarak tarih, dil, edebiyat, milliyet, Türk büyükleri hakkında, hukuki ve iktisadi konularda konferanslar verilir.¹⁴ Kırşehir Türk Ocağı CHF himayesinde varlık gösteren ve diğer sosyal yardım dernekleri ile çalışan bir kültür kurumudur. Dolayısıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk Ocağı şehirde, cumhuriyet kazanımlarının halk tarafından anlaşılması açısından önemli görevler üstlenmiştir. Kırşehir Türk Ocağı da tıpkı diğer vilayetlerde olduğu gibi konferanslar, okuma-yazma kursları, piyes ve müsamereler aracılığı ile devrim şuurunu anlatmaya ve Türk ulusal kimliğinin inşa sürecindeki görevine 1931'e kadar devam eder. Söz konusu görev, "10.04.1931'de toplanan Türk Ocakları kurultayında kurultayın kabul edeceği karar ile Türk Ocakları ve merkez heyetinin hükmi şahsiyette toplanan bütün haklar, vecibeler CHF'nin hükmi şahsiyetine nakil ve devredilmiş olur."¹⁵, sözleri ile tamamlanır.

1930'lu yıllara kadar Kırşehir Türk Ocağı ile birlikte kentteki diğer sosyal dayanışma ve yardımlaşma cemiyetleri de cumhuriyet ideolojisinin yaygınlaştırılmasında halkın gündelik yaşamında etkili olmuştur. İl merkezinde olduğu gibi taşrada da bazı sosyal yardımlaşma ve dayanışma cemiyetlerin kurulması ile cumhuriyet rejimi kamusal yükümlülüklerini yerine getirmekte ve aynı zamanda devrim şuurunu daha geniş bir tabana yayma böylece ideolojik kökleşmeyi sağlamak hedefleri arasında idi. Kırşehir ve ilçelerinde Tayyare Cemiyeti (1925), Hilal-i Ahmer Cemiyeti (1925), Çocuk Esirgeme Kurumu (1925), Kırşehir Muallimler Birliği (1925), Kırşehir kadınlarından oluşan Şefkat Ocağı (1926) gibi dernekler, kentteki sosyal dayanışmayı güçlendiren dernekler olarak faaliyet göstermişlerdir. Kırşehir'de 1925'te Çocuk esirgeme kurumunun açılması ile ilgili Vilayet Gazetesi'nde bir yazı kaleme alan Cevat Hakkın Tarım, sahipsiz çocukların vatanın öz çocukları olduğunu ve pek çoğunun şehit çocuğu olduğunu vurgulayarak, şehitlerin aziz hatıralarına eğer hürmet varsa bu evlatların da unutulmaması gerektiğini ifade etmektedir. Tarım, "...bu evlatları içinde yuvarlandıkları sefaletten kurtarmak, yaşatmak, faydalı bir unsur haline koymak

¹³ Hüseyin Tuncer, Yücel Hacıoğlu, Ragıp Memişoğlu, *Türk Ocakları Tarihi (Açıklamalı Kronoloji) Cilt I*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 1998, s. 135.

¹⁴ Yusuf Sarınoy, *Türk Milliyetçiliği'nin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2004, s. 163.

¹⁵ *Akşam*, 12.04.1931, s.1.

*ancak yapacağımız teşkilatla, içtimai tesanütle mümkündür. Sevgili gazimizin şu vecizelerini bir daha hatırlayalım; teşkilat hayatın yarısıdır.”*¹⁶ sözleri ile çocuk esirgeme kurumunun dayanışmacı ruhu ile yardımsever halkın bir araya geleceğinden umutla bahseder. Yine 03.03.1927’de Hilal-i Ahmer’in kurulması ve sonraki günlerdeki işlevi Cevat Hakkı’nın değerlendirmelerine konu olur. Kırşehir’in dört yıl süre ile yoğun bir kuraklık yaşadığını hatırlatmakta ve “...bu acı ızdırapları çeken, aç kalmamak için yataklarının içiriğine kadar satan Kırşehir halkı hilal-i ahmerin yardımını hiçbir zaman unutmamıştır. Çünkü Sinop havalisinden kıştan ve mahsulün azlığından müteessir olan muhtaç Kırşehir için elli bin okka un gönderilmiştir...” ifadeleri ile Mustafa Kemal’in “Hilal-i Ahmer aza adedinin milletin rüştü içtimaisi ile mütenasip olmasını ispat için hilal-i ahmere aza olarak kaydolunarak azami fedakârlığın sağlanması gerektiği” sözlerini okuyuculara hatırlatmaktadır.¹⁷

Cevat Hakkı Tarım’ın 1933’te kaleme aldığı ve “Cumhuriyet’in onuncu yıldönümü hatırası” başlığı ile kaleme aldığı “Gaziyi Dinlerken” isimli eseri 1928 yılına kadar Kırşehir Vilayet Gazetesi’nde yayınladığı yazılarının derlemesidir. Bu nedenle cumhuriyetin ilanından sonra kentle ilgili bilgilerle birlikte, ideolojinin nasıl izah edildiğini anlamamız açısından önemli bir çalışmadır. Erkanı Harbiye Reisi Fevzi Çakmak’ın 1925’te Kırşehir Türk Ocağını ziyaret etmesinden övgü ile bahseden Cevat Hakkı Tarım Bey, Fevzi Çakmak’ın Kırşehir gençlerine yaptığı konuşmadan “Her Türk her şeyden evvel kendi tarih ve coğrafyasını bilmelidir” sözlerini alıntılıyarak 24 Aralık 1925’te vilayet gazetesinde kent tarihi bilmenin önemini vurgulayan bir yazı kaleme alır. “Münevver Kırşehir Gençliğine” başlığını taşıyan yazıda, Tarım, Fevzi Çakmak’ın sözlerinden ilham alarak, Kırşehir’in tarihi, sosyo-kültürel yapısını anlatan yazı kaleme almak istediğini fakat bu kudreti ve marifeti henüz kendinde göremediğini dile getirmektedir.¹⁸ Cevat Hakkı Tarım’ın bu mütevazı ifadelerinden, daha 1925’lerde kent tarihi ile ilgileneceğinin ve cumhuriyet kazanımlarının yerel tarihi iyi anlamaktan geçtiğini idrak ettiğini açık bir biçimde okuyabiliriz. Tarım’ın yine sözünü ettiğimiz eserinde “Cumhuriyet” başlıklı, rejimin faziletleri üzerine kaleme aldığı yazısının sonunda sadece 1926 yılının

¹⁶ Cevat Hakkı Tarım, “Sahipsiz Çocuklar”, *Gaziyi Dinlerken*, Kırşehir Vilayet Matbaası, Kırşehir 1933, s. 13-14.

¹⁷ Cevat Hakkı Tarım, “Hilal-i Ahmer”, *Gaziyi Dinlerken*, Kırşehir Vilayet Matbaası, Kırşehir 1933, s. 59-61.

¹⁸ Tarım, 1933, s. 21.

Ekim ayı ibaresi vardır. “*Bir ana sevgisi ile kucakladığımız, derin bir aşk ve imanla üzerine titrediğimiz Cumhuriyet*” sözleri ile yazısına başlayan Tarım; “...Artık milli ülkede: sen ve ben, efendi, ağa, bey ve paşa... değil; aynı dilek, aynı sevgi ve duygu ile birbirine sarılmış ve kaynaşmış; işinin eri, kazancının amir ve sahibi, torağının efendisi, mukadderatının hâkimi hür, çalışkan, bilgili ve izanlı bir Türk milleti vardır.” ifadeleri ile yazısını tamamlar. Metnin tamamına bakıldığında ise mazi karanlık ve kabuslu günler olarak hatırlanmakta ve artık Cumhuriyet’le beraber sınıfsız, kaynaşmış ve geleceğe umutla bakan halkın inancı dile getirilmektedir.¹⁹ Burada 29 Ekim’in bayram olarak kutlanması ile ilgili, “*Cumhuriyet’in ilan edildiği gün olan 29 Ekim’in Türkiye dahil ve haricinde devlet namına yapılacak milli bayram merasimi icra edilecektir.*”²⁰ ibaresi ile milli bayram olarak kutlama bilgisini vermemiz uygun olabilir. Zira Cevat Bey’in 1926’da kaleme aldığı söz konusu yazıda henüz bir bayram ya da kutlama lafzı geçmemektedir. Kırşehir’de Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarına özel bir önem atfedildiğini gözlemleriz. 1933 yılındaki anma törenlerinde Atatürk’ün konuşmasının ilk defa radyodan yayınlanması şaşkınlık yaratan bir mucize olarak tasvir edilir.²¹ Yine Cumhuriyet’in onuncu yılı ile ilgili özel bir sayı çıkaran Kırşehir Vilayet Gazetesi’nde Cevat Bey’in yazılarını anlatan Ruben hem genel olarak vilayet gazetesi hem de gazetenin onuncu yıl özel sayısı hakkındaki görüşlerini şu biçimde dile getirir:

*“Gazetenin asıl amacı iç ve politikayı tartışmak değil, sayısız yeni yasa ve yargı kararları, maliyenin atama kararları, okul ilanları gibi konularda hizmet etmektir. Gazete politik sorunlarla ilgili olsa da bu durum partinin politikasını halkın anlamasına yardımcı olmak içindir. Bunu özellikle Cumhuriyet’in onuncu yılı ile ilgili özel sayısında yapmıştır. Cevat Hakkı bu sayıda İstanbul’un İngiltere ve Fransa tarafından işgalini, karanlık yılları hatırlatmaktadır. Feyzullah ‘Ateş ve Işık’ adında yurtsever bir şiir yayınlıyor. Kaleden şehrin görüldüğü resimler (halkevi henüz yapılmamış) ve Cevat Hakkı’nın Cumhuriyet’in yeni kazanımları üzerine yazıları bulunuyor. Yazısı ortaokul ve Gazi İlkokulu, Halk Partisi binası gibi konular etrafında biçimleniyor.”*²²

Resmi geçit törenlerinin, müsamerelerin, baloların ve konferansların düzenlendiği törenlerde, Kırşehirliilerin aktif ve coşkulu bir katılım sağlanması

¹⁹ Tarım, 1933, s. 8-11.

²⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, II. Dönem, C. 18., 19.04.1341, s. 164-167.

²¹ Ruben, 2014, s. 198.

²² Ruben, 2014, s. 199.

için programlar büyük bir özenle hazırlanmıştır. Düzenlenen resmigeçitlere halk coşkusuyla iştirak etmiş ve gece yarısına kadar süren kutlamalarda fener alayı şehrin tüm caddelerini dolaşmıştır. Bayram kutlamalarında Kırşehir Ortaokulu öğrencilerinden oluşan “Kızılırmak İzçileri”, 29.10.1933’de geçit resmine katılmışlardır.²³

Kırşehir Halkevi 1936’da açılmıştır.²⁴ Şehirde halkevinin açılması ile rejim kendine, meşruiyetini tabana yayma konusunda daha kurumsal bir alan yaratır. Cumhuriyet’in tüm değerlerinin anlaşılması, yaşatılması ve süreklilik kazanması noktasında önemli bir ideolojik aygıt olarak tanımlayabileceğimiz Kırşehir Halkevi -yurt çapındaki diğer halkevleri gibi- 1936’dan itibaren faaliyet alanını zamanla genişleterek kentin siyasi, sosyo-kültürel dönüşümüne aracılık eder. Çalışmalarında 1937’den itibaren daha sistemli olmaya çalışan halkevinde 1937 yılı içerisinde 12 konferans, 3 bale ve 3 müsamere, milli günler için 4 kez kutlama ve 4 tören düzenlenmiştir.²⁵

Erken cumhuriyet döneminde taşrada iktidarın denetimi ve yaşamın her alanında bürokratik bir görünümün öncelenmesi Kırşehir için de geçerlidir. Cumhuriyetin idealize ettiği partiye bağlı vatandaş tipolojisi; modern, akılcı, çağdaş bir dünya görüşüne sahip ve eğitilmiş birey tahayyülü 1930’lu yıllarda Kırşehir ile ilgili yazılan resmi yayınlarda ya da diğer metinlerde, -yukarıda verdiğimiz örnekte de olduğu gibi- karşımıza çıkar. Örneğin 1936’da Kırşehir’i teftiş için görevlendirilen Haydar Çerçel raporunda parti çalışmalarında meseleleri sadece ekonomik açıdan değerlendirmenin sakıncalarına değinmekte ve parti prensiplerinin Kırşehir halkına yeterince anlatılmadığını

²³ “Orta Mektebimizin Kızılırmak İzçileri”, *Kırşehir Vilayet Gazetesi*, 24.01.1934, s. 2. Cihat Tanış’ın “Milli Şef Döneminde Kırşehir’de Cumhuriyet Bayramı Hazırlıkları ve Kutlamaları” başlıklı makalesinde “*Kırşehir’de tespit edilebilen ilk kutlama 1939 yılına aittir*” ifadeleri eksiktir. Cihat Tanış, “Milli Şef Döneminde Kırşehir’de Cumhuriyet Bayramı Hazırlıkları ve Kutlamaları”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, TBMM 100. Yıl Özel Sayısı*, (2020), 91-108.

²⁴ “31.01. 1936’da ülke genelinde açılacak halkevleri bir liste halinde kamuoyu ile paylaşılır. Kırşehir de bu listede açılacak halkevleri arasındadır”. *Ulus*, 31.01. 1936, s. 1.; “01.06.1936 çalışma raporunda ise Kırşehir Halkevi’nin dört ay önce açıldığı ve kısa süre içinde çalışmalarına başladığı belirtilmektedir.”, BCA. 490.01. 674.1.134. Ayrıca Bk. Güneş Şahin, *Bozkır’da Bir Kültür Yuvası: Kırşehir Halkevi, (1936-1951)* Grafiker Yayınları, Ankara 2017. Konu ile ilgili Özütetin Kırşehir Halkevi’nin açılışını 1939 olarak belirtmektedir. Yaşar Özütetin “Kırşehir Halkevi ve Faaliyetleri”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yıl 6, Sayı 11, Bahar, 113- 130, (2010).

²⁵ BCA. 490.01.674.275.189.

belirtilmektedir. Bu nedenle de Mithat Saylam Bey'e neler yapması gerektiği hususunda telkinlerde bulunulmakta, kendisinden partinin hizmet beklediği ifade edilmektedir.²⁶ Çerçel Bey'in ifadelerinden, parti ve ilkelerinin halk tarafından iyice idrak edilmesi ve toplumsal hayatın bir parçası olması gerekliliği noktasında, şehrin politik aktörlerinden beklentinin büyük olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Şehrin önemli simalarından olan Vali Mithat Saylam, iktidarı temsil yönü kuvvetli ve halk tarafından sevilen bir siyasetçidir. Saylam valilik yaptığı süre (23.12.1934- 05.05.1939)²⁷ içinde gerçekleştirdiği imar faaliyetleri ile kenti yeni baştan yaratır. Kırşehir halkevi inşaatı da 1936 yılında vilayet parti idare heyetindeki değişiklikten sonra Vali Mithat Saylam döneminde tamamlanır. Cumhuriyet'in on beşinci yıl anısına hazırlanan Kırşehir kitabında yine Mithat Bey'in emeği vardır. Kitabın takdim yazısında Saylam,

“Atam, senin en büyük eserin mücadeleye karar verdiğin gün yükselmiştir. Bütün hamleler ve devrimler onunla vücut bulmuş ve onu takip etmiştir. Muvaffakiyetindeki sır da millete meknuz olan kudret ve kabiliyeti sezişindir. İşte bunun içindir ki daima inanç ve mücadele, her zaman sevgi ve saygı... cumhuriyet idarecilerinin düsturu olmuştur. Saygı, dinmez, durmaz sonsuz saygılar Atam!”.
Kırşehir Valisi ve CHP Parti Başkanı, Mithat Saylam²⁸

ifadeleri ile cumhuriyetin on beşinci yılında etkili bir isim olarak kent tarihindeki yerini alacaktır. Özdemir'in *Erken Cumhuriyet Döneminde Sekülerliğin İnşasına Taşradan Bakmak* isimli doktora tezinde ifade ettiği üzere; Cumhuriyet'in taşrası kaleme alınırken genel eğilim *“yüksek siyaseti, devleti ve elitleri merkeze alma”* üzerinedir.²⁹ İktidarı temsil ettiği düşünülen politikacılar ve onların dahil olduğu çerçevenin çizilmesi yeterli görünür. Söz konusu ifadelerin Kırşehir'de karşılığını CHP parti müfettişlik raporlarında, diğer resmi yayınlarda ya da başka metinlerde görebiliriz. Şehirde, hiç şüphesiz yurdun diğer şehirlerinde olduğu gibi, parti teşkilatı içinde bulunan görece eğitilmiş, esnaf, zanaatkar ya da öğretmen gibi şehrin politik simaları, kentte cumhuriyet ideolojisinin benimsenmesinde rol oynamıştır. Ancak kimi zaman bu siyasi isimlerin şahsi ilişkileri, halkla olan temaslarında eksiklikler ya da sorunları beraberinde getirmiştir. Özellikle 1938 öncesi Kırşehir'de parti başkanları, üyeleri ile yerli halkın arasındaki kimi

²⁶ BCA. 490.01.674.274.1.5.

²⁷ Mehmet Aldan, *İz Brakan Mülki İdare Amirleri*, C. III, Öztürkler Matbaası, Ankara 2001, s. 177.

²⁸ *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir*, s. 17.

²⁹ C. N. İlbey Özdemirci, *Erken Cumhuriyet Döneminde Sekülerliğin İnşasına Taşradan Bakmak*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara 2020, s. 88.

sorunlar yoğunluklu olarak arşiv belgelerine yansımıştır fakat bu durum metnimizin sınırlılıklarında değildir. Ancak Kırşehir’de cumhuriyetin ilk yıllarında memurlar hakkında bilgi veren Ruben’in aşağıdaki ifadeleri, taşrada bürokrasinin nasıl görüldüğünü anlamımıza katkı sağlar niteliktedir.

“...Alt makamdaki memurlar, üst makamdakilerin hizmetindeyken, en alt memur olan odacılar yoksul sayılır. Böyle olunca idare üst makamdakilerin ellerindedir. Halkın sorunları ile Ankara arasında aracıdırlar. Üst, orta ve en alt kademedeki memurlar eski ailelerin, ağaların, hocaların yani toprak ve vakıf sahiplerinin çocuklarıdır...modern Türkiye’de devletçiliğin hâkim olduğu unutulmamalıdır. Bu ise halkın memurdan hizmet alması değil, memur tarafından yönetilmesi ve devletin yüksek menfaatleri için yaşaması anlamına gelmektedir...”³⁰

Cumhuriyet’in On Beşinci Yılı: Tabiat Yıktı, Cumhurluk Yaptı

Çalışmanın bu kısmında, 1938 yılında Kırşehir’le ilgili fikir edinebilmemiz için küçük bozkır şehrinin fiziki olarak mevcut yapısına bakmamız yararlı olabilir. Kırşehir’de 1938 yılına dair bilgiler genellikle yaşanan deprem ve etkileri üzerinedir. Dolayısıyla elimizdeki bilgi ve belgelerde siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik hayata dair veriler, depremin neden olduğu fiziki hasarlar ve hükümetin aldığı önlemlerle sınırlı kalmaktadır. 1938 yılına gelindiğinde mülki idarelerin temelini oluşturan vilayetlerin, on beş yıllık serüveninin Kırşehir üzerinden kurgulandığı Cumhuriyetin on beşinci yılı kitabı, kentin sosyo-kültürel ve ekonomik olarak hangi deneyimleri yaşadığını anlamamız ve 1938 Türkiye’sinin manzarasını küçük bir örnekten görmemiz açısından, temel bilgileri edindiğimiz bir başucu kitabıdır. Ancak bu eser de yine depremin gölgesinde basıma hazırlanmıştır. 1938’de Cevat Hakkı Tarım tarafından yazılan Vilayet Matbaasında ‘Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I’ başlığını taşıyan kitabı ise Kırşehir’in coğrafyasını, tarihi ve kültürel özelliklerinin anlatıldığı ve eskiçağlardan itibaren Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar şehirde yaşamış tarihi kişiler, onların geride bıraktığı eserler hakkında bilgiler sunan kaynak niteliğinde bir yerel tarih çalışmasıdır.³¹

16.01.1938’de *Kırşehir Dilekleri* ismi ile Kırşehir basımevinde yayınlanan, 1938 CHP il kongresindeki kabul edilen talepleri incelediğimizde milli müdaafa, mahalli işler, kültür ve eğitim konularını içeren genel bir raporla karşılaşırız.

³⁰ Ruben, 2014, s. 158.

³¹ Cevat Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I*, Kırşehir Vilayet Matbaası, Kırşehir 1938.

Depremden dört ay önce hazırlanan rapordaki talepler halkın gündelik hayatını kolaylaştırmakla beraber, şehrin modern bir görünüm kazanması ve yaşam şartlarının iyileştirilmesine yöneliktir. Kırşehir'de bir belediye otelinin açılması, içme-sulama sularının tanzimi, Tepeköy ve Boztepe köyleri ile Avanos'un Topaklı köyünde Pazar kurulması yine Avanos'ta elektrik tesisatı yapılması, bağ yollarının yapılması gibi mahalli ölçekli istekler bulunmaktadır. Eğitim ve kültür başlığında ise mecburi eğitimi ifa ettiremeyen tek öğretmenli okulların kaldırılarak, asgari iki öğretmenli okulların ilave edilmesi talepler arasındadır.³²

Cumhuriyet'in on beşinci yılına şiddeti yüksek bir depremle giren Kırşehir'de, doğal olarak on beşinci yıl faaliyetleri de depremin yaralarını hızla sarmaya yöneliktir. 19 Nisan 1938'de Akpınar'da 6.8 şiddetinde meydana gelen deprem, Kırşehir ve çevresinde yıkıcı etkilere neden olur.³³ 1938 yılı bağlamında Kırşehir'i diğer şehirlerden ayırıcı bir özellik olarak, yaşanan depremi bu nedenle kaydetmemiz gerekir. Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan ve nüfusun çoğunluğunun çiftçilikle geçimini sürdürdüğü kentte, halkın yoksulluğu söz konusu depremle daha çok gün yüzüne çıkmıştır. Afetin ardından, kentin, ekonomik olarak toparlanması zaman almıştır. 26.04.1938'de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün dokuz maddeden oluşan İcra Vekilleri Heyeti'nin toplantısındaki kararnamede, şehirde ilk iş olarak işe, sıhhat ve diğer yardımların Kızılay aracılığı ile yapılacağı, ilk etapta 400 adet çadırın Milli Müdafaa Vekâlet'inden Kızılay'a verilmesi ve depremin jeolojik yapısının uzman profesörler tarafından acilen araştırılması, Maliye Vekâlet'inin bu işler için 500.000 liralık tahsisatı Kızılay'a aktarması belirtilmektedir.³⁴

Kırşehir'de 1938 depreminin yıkımını hafifletmek ve kenti yeniden inşa etmek hükümetin imar faaliyetleri hızlı hamlelerle başlar. İmar çalışmaları ilk olarak okul inşaatında görülür. Zira deprem, Kırşehir'in en güzel ve önemli olan kale üzerindeki ortaokulla, Gazi ilkokulunu içine girilemeyecek halde harap etmiştir.³⁵ Depremle tamir edilemeyecek hale gelen ortaokul için, Mustafa Kemal Atatürk imzası ile 21.06.1938 tarihinde ikinci bir kararname çıkarılır. Kararnameye göre; *"...Ortaokul binasının yeniden yaptırılması gerekmektedir. Ancak binanın pazarlığa konulması birtakım formaliteleri ortaya çıkaracağı ihtimali ve ders*

³² BCA. 490.1.0.0.495.1995.1.

³³ Uğur Temiz-Y. Ergun Gökten, "M.s 6.8 19 Nisan 1938 Akpınar (Kırşehir)", *Türkiye Jeoloji Bülteni*, C. 54, S. 3, Aralık 2011, s. 81.

³⁴ BCA. 030.18.01.02.83.35.11.

³⁵ *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir*, s. 46.

yılında bitirilemeyeceği göz önünde tutularak okul binasının Ankara İnşaat Usta Okul'u mezunlarından ve öğrencilerinden yararlanılarak emaneten yaptırılması kabul edilmiştir."³⁶

Böylece şehirde eğitim-öğretim faaliyetlerinin devam etmesi için hükümet ivedi bir önlem almıştır. Ortaokul inşaatı tamamlanana kadar öğrenciler halkevine nakledilmiş ve burada eğitim-öğretim faaliyetlerine devam edilmiştir. Binanın yapımı beş ay gibi kısa bir sürede tamamlanmıştır. Binanın yerini bizzat Kültür Bakanı Saffet Arıkan tespit eder.³⁷ Cumhuriyet'in on beşinci yılı için bastırılan Kırşehir serisinde okul inşaatının tamamlanması, gurur dolu ifadelerle yerini alır: "...Maarif çarkını çevirebilmek için mekteplerin varlığını engel diye tanıyan bir mutlakiyet nazırında bu tevazuu, vazifeye bağlılığı ve halka inişini görebilir miyiz?..."³⁸ Kırşehir cildinin kapağında yeni ortaokul binasının krokisinin kullanılması ise manidardır. 19 Nisan 1938'de meydana gelen Kırşehir depremine atıfla, krokinin sol alt kısmında "tabiat yıktı", sağ alt kısmında "Cumhurluk yaptı" yazıları eklenmiştir. 1923'te 125 öğrencisi olan ve yıl sonunda 15 mezun veren Kırşehir Ortaokulu'nun 1938'de öğrenci mevcudu 338'dir ve 45 öğrenci şahadetname almıştır. Depremin tahrip ettiği okul yerine, beş ay gibi kısa bir sürede öğretmen ve öğrencilerin tüm ihtiyaçlarına cevap veren modern bir okul yapılmıştır. Cumhuriyet'in ve Kızılay'ın desteği ile kale üzerindeki ortaokulun yeniden yapıldığı ve eğitim-öğretimi faaliyetlerinin kaldığı yerden devam ettiği ifade edilmektedir.³⁹ Kentin sosyo-kültürel ve ekonomik yetersiz şartları göz önünde tutulduğunda, Kırşehir'de cumhuriyet döneminde eğitim- öğretim çalışmalarının önemli aşamalar kaydetmesi sadece devlet desteği ile olmamıştır. Özellikle dayanışma disiplininin somut örnekleri şehrin farklı ihtiyaç alanlarında belirir. Eğitim konusu da 1930'lu yılların sonlarından başlamak üzere bu dayanışma çemberi içinde kendine bir yer edinmiştir. Kırşehir'deki yoksul gençlerin eğitim-öğretimini sürdürmeleri için kurulan Gençleri Okutma Cemiyeti'nin açılış tarihi 1939'dur. Özellikle eğitim çağındaki zeki ancak eğitimlerine devam edemeyen yoksul ve yurtlarda barınan çocuklar için merkezi Kırşehir'de kurulan cemiyet on altı kişinin katılımı ile kurulmuştur. Cemiyet'in idare heyeti azalığı ve kâtibi umumiliğini yürüten isim Galip Arısan'dır.⁴⁰

³⁶ BCA, 030.18.01.02.83.54.11.

³⁷ *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir*, s. 44.

³⁸ *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir* s, 6.

³⁹ Bk. EK I.

⁴⁰ BCA. 490.1.0.0.1372.550.1.65.

Kızılay'ın, 1938 depreminin yaralarının sarılmasında sorumluluğu büyüktür. *"...İlimizin en güzel ve zengin köyleri bir küll halindedir. Yüzlerce yurttaşımız kara toprağın bağına gömüldü. Bu umulmaz facia karşısında asil kalpli Türk ulusu, halkın saadet ve refahın kendisine en sarsılmaz ülkü tanıyan Cumhuriyet hükümeti, her felaketli günümüzde şefkatli elini uzatan Kızılay hemen yurttaşların yardımına koştu..."* Kızılay, depremden en çok zarar gören yerlerde derhal işe koyulmuş ve iki binden fazla ev yapmak suretiyle, açıkta kalan Kırşehirliyle kış başlamadan barınak sağlamıştır.⁴¹ Kızılay'ın desteği için Ankara Kızılay Umumi Merkezi'ne teşekkürlerini ileten Vali Mithat Saylam 28.09.1938 tarihinde Kızılay'a gönderdiği telgrafta, *"Üç yüz evi bitmek üzere bulunan güzel Akpınar'ın yeni çatılı telgraftanesinden sizlere teşekkür sunmak benim için büyük bir bahtiyarlık olmuştur."* ifadeleri vardır. 30.10.1938 tarihli diğer bir telgrafta ise Cumhuriyet'in on beşinci yılını kutlarken Kırşehir Vilayeti'ne bırakılan aziz hatıra için Kızılay'a teşekkürler tekrarlamaktadır. Aynı şekilde 30.10.1938 tarihli bir telgrafta, Belediye Başkanı Mustafa Altıok da Kızılay'a ve idarecilere minnetlerini sunar.⁴² 04.11.1938 tarihli Altıok'un diğer telgrafında, hükümetin büyük yardımları sayesinde depremezelerin yeni ve güzel evlere yerleştirildiği bilgisi aktarılmaktadır ve tüm Kırşehir halkının memnuniyeti belirtilmektedir.⁴³

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren salgın hastalıklarla, özellikle sıtmadan mustarip olan halk için mücadele edilmiş ve 35 yataklı memleket hastanesi binası yapılmıştır. Merkezde iki seyyar etüv temin edilmiş, Avanos ve Çiçekdağı kazalarına da beşer yataklı dispanser açılmıştır. Merkez ve kazalarda mevcut kayıtlı frengililerin tedavilerine önem verilmiştir. Belli zamanlarda toplanan hıfzıssıhha meclisleri ve fuhuşla mücadele komisyonu oluşturulmuştur.⁴⁴

1938 depremi ile sarsılan Kırşehir'de zaten kısıtlı olan kaynakların kullanım bürokrasideki öncelik değişmiştir. Devlet yardımı ve yurdun dört bir yanından gelen desteklerle yeniden imar edilmeye çalışılan kentte, ilçelerde halkevi açılması öncelik olmaktan çıkmıştır. Kırşehir Halkevi de depremden oldukça etkilenmiştir. Binası yıkılmamıştır ancak henüz başlayan halkevi çalışmaları bir süre sekteye uğramıştır. Depremin ardından Kırşehir CHP Vilayet Merkezi'nin maddi olarak gücü neredeyse tükenmiştir. Mevcut bütçeden sadece Kırşehir'deki

⁴¹ *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir*, s. 46.

⁴² *1937-1938 Hesap yılı İçinde Merkezi Umumi Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor*, s. 42- 44.

⁴³ BCA, 030.10.119.841.21.

⁴⁴ *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir*, s. 40. Memleket Hastanesi için bk. EK II.

halkevinin masrafları için pay ayrılmıştır.⁴⁵ Depremden sonra güçlendirilen halkevinde, yaşanan tüm güçlükler rağmen, Kırşehir halkevi kuruluşunun ikinci yılını kutlamıştır. Halkevinde bu iki yıl zarfında 10 şenlik, 7 kongre, 8 balo, 11 halk şenliği, 5 konser, 1 düğün töreni ve 51 film gösterimi yapılmıştır.⁴⁶ Halkevi'nin sosyal yardım şubesi ilk sınavını 1938 depreminde vermiştir. Şube, depremin Akpınar ve köylerinde sebep olduğu hasarın etkilerini gidermek için yoksul vatandaşlara Kızılay'la birlikte imkânlar el verdiği ölçüde yardım etmiştir. Sosyal yardım şubesinin ve aynı zamanda Kızılay cemiyetinin başkanı Dr. Naci Girgin, yardımların köylülere ulaştırılmasını ve sistematik biçimde yürütülmesini sağlamıştır. Bölgede depremin yaralarının sarılmasının ardından Dr. Girgin, Atatürk'e çektiği bağlılık telgrafında yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldığını ve Kırşehir halkının ulu öndere minnettar olduğunu ifade etmektedir.⁴⁷

On beş yıllık içinde, şehirde spor kulüpleri de çalışma sahalarını genişletmeye imkanlar ölçüsünde gayret etmişlerdir. Kırşehir'de spor faaliyetleri nin1923'ten itibaren başladığını görmekteyiz. Walter Ruben kentte 1923'ten itibaren pek çok spor kulübü olduğunu ifade etmekte ancak ilk resmi spor kulübünün 1938'de kurulduğunu ifade eder.⁴⁸ Biri şehir merkezinde, diğerleri de Avanos ve Mucur'da olmak üzere üç spor kulübü bulunmaktadır. En çok rağbet gören spor dalları futbol ve atletizmdir. 1938'de şehirde bir stadyumun yapımına başlandığı kaydedilmektedir.⁴⁹ Yine Ruben; güreş ve at şenlikleri, bisiklet yarışı gibi etkinliklerden gururla bahsedilmesine rağmen şehirde sporun gençlerin gerçek bir ihtiyacı haline dönüşmediğini aktarmaktadır.⁵⁰ Erken Cumhuriyet dönemin spor faaliyetleri, büyük oranda iktidarın ideolojik bir etki alanı olarak devam etmiştir. Sporun kapsayıcı yönü, hem halkevi açılmadan hem de halkevi açıldıktan sonra birleştirici bir unsur olmuştur. Kırşehir'de halkın katılım gösterdiği spor etkinlikleri ile dönemin genel özelliklerinden sayabileceğimiz, sporun yurt çapında özendirilmesi hususu bu yöndeki çalışmalar bütünleşiktir. Bu tablo bize 1930'ların başından itibaren kentte spor faaliyetlerinde somut bir artışın olduğunu gösterir.

Kırşehir'de 29 Ekim 1938'de Cumhuriyet Bayramı'nda resmi düzeyde bir kutlama programı düzenlenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak bununla ilgili

⁴⁵ BCA. 490.01.838.314.1.15.

⁴⁶ *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir*, s. 45.

⁴⁷ *Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Yer No:18 Fihrist No:8.

⁴⁸ Ruben, 2014, s. 173-174.

⁴⁹ *Cumhuriyet'in 15. Yılı Kırşehir*, s. 45.

⁵⁰ Ruben, 2014, s. 173.

herhangi bir belgeye ulaşılammıştır. Yaşanan depremde sonra yaklaşık beş ay içinde şehrin yeniden inşası ve kamu binalarının hızla onarılması, cumhuriyetin on beşinci yılında en büyük armağan olarak nitelendirilmektedir. Kırşehir'de 1939 ile 1949 yılları arasındaki cumhuriyet bayramı etkinlikleri coşkulu programlarla kutlanmıştır. Vatandaşların milli birlik ve beraberlik duygusu ile yoğun katılım gösterdiği merasimler, hemen her yıl aynı program taslağına uygun biçimde gerçekleştirilmiştir. Kutlamalar gündüz ve gece programı şeklinde tüm güne yayılarak tertip edilir. 29 Ekim'den bir gün önce öğleden sonra başlayan kutlamalar, 30 Ekim saat 24.00'a kadar devam etmektedir. Bilumum daire, okul, banka, ev, ticarethane ve otomobiller bayraklarla donatılır. CHP ile halkevi, vali konağı, hastane ve belediye önünde taklar yapılır.⁵¹ Ruben'nin aktardığı *“Türkiye genelinde 29 Ekim'de modern ve asıl bayram olan Cumhuriyet kutlandı. Halkevi ve Vali Konağı önünde sokaklara dövizler* açıldı ve üzerinde: Sınıfsız imtiyazsız bir halkız! Her şeyi kendimizden bekleriz! Türkün zaferi insanlığın zaferidir! Türk devrimi sadece Türklerin eseridir!”* sözleri ile resmi bayramları anlattığı yazısına baktığımızda ise cumhuriyet kutlamaları ile ilgili anlattıklarının 1945 yılına ait olması kuvvetle muhtemeldir.⁵² Çünkü Ruben'in, bir yıldan uzun süre, ailesiyle birlikte zorunlu ikamet ettiği Kırşehir'de topladığı bilgiler de aynı yıla tesadüf etmektedir.⁵³

Cumhuriyet bayramı kutlama programlarının ortak özelliğı Cumhuriyet rejiminin getirdikleri, milli birlik ve beraberliğin önemi, tarih bilinci, yurttaş-devlet ilişkisi, adalet ve hürriyet vurgularıdır. Atatürk ve İsmet İnönü'ye sonsuz bağlılık konuşma metinlerinin ana temasıdır. Kutlamalarda kullanılan mekânlar özellikle kent merkezi olarak seçilen yerlerdir. Cumhuriyet meydanı, vali konağı ve halkevi bahçesi bayramlarda ağırlıklı olarak kullanılan kamusal alanlar olarak karşımıza çıkar. Her kesimden vatandaşın etkinliklere ücretsiz katılması esastır.

Sonuç

Cumhuriyet'in ilanı ve geçen on beş yıllık sürecin Kırşehir üzerinden değerlendirildiğı makalede, rejimin söz konusu coğrafyada tüm kurum ve kuruluşları ile neler yaptığını analiz edilmeye çalışılmıştır. 1923 yılından itibaren, sadece bürokrasi hamleleri ile değil aynı zamanda halkla bütünleşme adına Türk

⁵¹ BCA. 490.01.1146.20.2.28.

*Herhangi bir konuyu tanıtmaya, duyurma, propaganda yapma amacıyla üzerine yazı yazılmış bez veya karton. <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 29.08.2023.

⁵² Ruben, 2014, s. 196.

⁵³ Keskin, 2021, s. 85.

Ocağı, yardım cemiyetleri, spor kulüpleri, halkevi ile beraber bir kültürel dönüşüm de başlamıştır. Kırşehir’de nüfusun çoğunluğu köylerde yaşamakta, tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Ekonomik olarak halkın refah seviyesinin arttırılmasına yönelik çalışmalar da cumhuriyetle beraber ivme kazanır. Özellikle CHP parti müfettişlik raporlarından edindiğimiz bilgiler ışığında halkın ihtiyaçları, ulaşımın güçlendirilmesi, tarımda modernleşme, eğitim koşullarının iyileştirilmesi gibi konular üzerinde duran iktidar, ivedilikle somut çözüm yolları aramaktadır. Aynı zamanda parti ideolojisi, birbiri ile kaynaşmış ve devrim şuurunu içselleştirmiş, modern ve seküler bir kitle yaratmak ideali taşıdığından, kültürel olarak bu yolda çalışmalar yürütmüştür. 1933, cumhuriyetin onuncu yılı tüm yurt çapında olduğu gibi⁵⁴ Kırşehir’de de bir minnet ve takdir duygusu içinde geçmiştir.

Cumhuriyet’in ilanından itibaren yayınlanan eserler, on beş yılın bir muhasebesi olmakla birlikte aynı zamanda ideolojinin kendini ifade etme, inkılap ruhunu anlatma çabasını taşır. Kırşehirlilerin 1938’de yaşadığı depremin gölgesinde geçen Cumhuriyet’in on beşinci yılında bir kutlama ya da tören havası yoktur. Bu açıdan on beşinci yıl, yurdun diğer şehirlerinden farklı tecrübe edilmiştir. Şehrin depremin ardından yeniden inşası, sosyal hayatın normalleşmesine yönelik hükümetin çalışmaları, Kırşehir halkının cumhuriyet idaresine duyduğu minnet, dolayısıyla cumhuriyetin on beşinci yılına bir teşekkür mahiyetine dönüşür.

Kaynakça

Resmi Kaynaklar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA).

Cumhurbaşkanlığı Arşivi.

TBMM Zabıt Ceridesi, II.. Dönem, C. 18., 19.04.1341.

1937-1938 Hesap yılı İçinde Merkezi Umumi Tarafından Yapılan İşleri Bildiren Rapor (1939). *Türk Kızılay Arşivi*, Ankara.

⁵⁴ “29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in ilan edilişi tüm yurttta 101 pare top atışı ile duyurulmuş ve büyük bir sevinçle karşılanmıştır.”, Yasemin Doğaner, “Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cumhuriyetin-onuncu-yil-kutlamalari/?pdf=3710> Erişim Tarihi: 09.10.2023.

Sürelî Yayınlar

Akşam

Ulus

Kırşehir Vilayet Gazetesi

Makaleler

“Kırşehir”, *Yurt Ansiklopedisi*, Anadolu Yayıncılık, C. 7, İstanbul 1982.

Doğaner, Y. “Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cumhuriyetin-onuncu-yil-kutlamalari/?pdf=3710> Erişim Tarihi: 09.10.2023.

Güler, C. “Cumhuriyet’in On Beşinci Yıl Kutlamaları”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cumhuriyetin-on-besinci-yil-kutlamalari/?pdf=3711> Erişim Tarihi: 09.10.2023.

Karataş, M. (2014). “Türkiye Cumhuriyeti’nin On Beşinci Yıldönümü Anısına Yapılan Yayın Faaliyetleri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 54, 81-104.

Keskin, D. (2021). “Türk Hindolojisinin Kurucusu: Prof. Dr. Walter Ruben”, *Doğu Dilleri Dergisi*, 6(2), 78-89.

Özüçetin, Y. (2010). “Kırşehir Halkevi ve Faaliyetleri”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yıl 6, Sayı 11, Bahar, 113-130.

Taniş, C. (2020). “Millî Şef Döneminde Kırşehir’de Cumhuriyet Bayramı Hazırlıkları ve Kutlamaları”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, TBMM 100. Yıl Özel Sayısı, 91-108.

Temiz, U., Y. Gökten E. (2011). “M.s 6.8 19 Nisan 1938 Akpınar (Kırşehir)”, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, C. 54, S. 3, s. 81-92.

Tarım, C. H. (1933). “Sahipsiz Çocuklar”, *Gaziye Dinlerken*, Kırşehir Vilayet Matbaası, Kırşehir, s. 13-14.

Tarım, C. H. (1933). “Hilal-i Ahmer”, *Gaziye Dinlerken*, Kırşehir Vilayet Matbaası, Kırşehir, s. 59-61.

Kitaplar

Cumhuriyet’in 15. Yılı Kırşehir, Kırşehir 1938.

Aldan, M. (2001). *İz Birakan Mülki İdare Amirleri*, C. III, Öztürkler Matbaası, Ankara.

- Salman Bolat, B. (2010). *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.
- Hobsbawn, E. J.- Terence R. (2006). *Geleneğin İcadı*, çev. Mehmet Murat Şahin, Agora Yayıncılık, İstanbul.
- Şahin, G. (2017). *Bozkır’da Bir Kültür Yuvası: Kırşehir Halkevi, (1936-1951)* Grafiker Yayınları, Ankara.
- Tuncer, H.- Yücel H.- Memişoğlu R. (1998). *Türk Ocakları Tarihi (Açıklamalı Kronoloji) Cilt I*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara.
- Tarım, C. H. (1938). *Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I*, Kırşehir Vilayet Matbaası, Kırşehir.
- Walter, R. (2014). *İç Anadolu’da Küçük Bir Eskiçağ Kenti: Kırşehir*, (Çev. Cemal Sakallı), Kırşehir Belediyesi Yayınları.

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 29.08.2023.

Tezler

- Demo, A. A. (2011). *Cumhuriyet’in Törensiz Meşruiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938)*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Özdemirci C. N. İ. (2020). *Erken Cumhuriyet Döneminde Sekülerliğin İnşasına Taşradan Bakmak*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara.

Ekler

EK I.

Cumhuriyet'in on Beşinci Yılı Kırşehir Kitabı

EK II.

